

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

Anexă la Ordinul MEC
nr.631 din 31.05.2023

REPERE METODOLOGICE
PRIVIND ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL
LA DISCIPLINA ȘCOLARĂ
EDUCAȚIE PENTRU SOCIETATE
ÎN ANUL DE STUDII 2023-2024

Chișinău, 2023

REPERE METODOLOGICE
PRIVIND ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL
LA DISCIPLINA ȘCOLARĂ *EDUCAȚIE PENTRU SOCIETATE*,
ANUL DE STUDII 2023-2024

Preliminarii

În anul de studii 2022-2023, s-a încheiat procesul de implementare graduală a curriculumului la disciplina *Educație pentru societate* (EPS), centrat pe formarea competențelor pentru cultură democratică (CCD).

La finele anului de studii 2022-2023, în cadrul sesiunilor de feedback cadrele didactice, elevii/elevetele au reflectat critic asupra procesului de învățare. Astfel:

- **elevii și elevele** clasei a IX-a, au menționat că acesta a fost „interesant, interactiv, reflexiv, axat pe comunicarea orală, dar și cu unele provocări legate de: exprimarea opiniei asupra subiectelor controversate și sensibile, analiza documentelor legislative (voluminoase și greu de înțeles), realizarea temelor pentru acasă”. Unii/le elevi/eleve au menționat că și-au format/dezvoltat mai multe competențe precum: responsabilitatea, spiritul de echipă, cooperarea, respectul, empatia, gândirea critică, învățarea autonomă, rezolvarea conflictelor, cunoștințe și înțelegere critică privind lumea. Aceste competențe au fost consolidate/manifestate și în diverse activități extrașcolare, grupuri de inițiativă a tinerilor din comunitate, activități de voluntariat și de caritate cât și în cadrul altor discipline școlare. Printre recomandările elevilor/elevelor se enumeră: crearea unui mediu deschis, participativ, bazat pe respect care le oferă siguranța și încrederea de a-și exprima ideile, gândurile și stările afective; activitățile să se concentreze pe subiecte/probleme reale/autentice cu invitarea persoanelor resursă la ore; mai multe simulări, jocuri de rol, activități pe platforme online și în natură (context informal); consultarea opiniei elevilor/elevelor în procesele decizionale.
- **cadrele didactice** au menționat: a fost un proces interesant, axat pe învățarea reciprocă; au înțeles importanța și impactul reflecției asupra elevilor/elevelor cât și beneficiul acesteia în planificarea și facilitarea procesului didactic, însă rămâne a fi o provocare evaluarea prin descriptori și înregistrarea acestora în catalogul clasei/catalogul electronic. Pentru unii profesori conținuturile sugerate în curriculum sunt mai importante decât procesul de formare a competențelor iar pentru alții e dificil să proiecteze, faciliteze și evalueze învățarea în bază de proiect, să formuleze întrebări de reflecție.

În acest sens, *Reperete metodologice privind organizarea procesului educațional la EPS*:

- reprezintă **o componentă a documentelor școlare** reglatorii la disciplină și includ aspecte didactice și de formare a competențelor profesionale, structurate după: *curriculum scris, curriculum operaționalizat, curriculum realizat, curriculum evaluat*;
- sunt **adresate** cadrului didactic, administrației instituției de învățământ, specialiștilor responsabili de monitorizarea procesului educațional din cadrul OLSDÎ și partenerilor educaționali.

Curriculumul scris/stabilit

În anul de studii 2023-2024, în vederea planificării și implementării procesului educațional la EPS, sunt utilizate următoarele acte reglatorii:

a. documente curriculare specifice disciplinei:

1) *Curriculumul la disciplina Educație pentru societate* (ordinul MEC nr.1124/2018) pentru învățământul gimnazial:

- https://mecc.gov.md/sites/default/files/eps_gimnaziu_2018-0814_curriculum_ghid.pdf;

pentru învățământul liceal:

- https://mecc.gov.md/sites/default/files/eps_liceu_2018-08-14_curriculum_ghid.pdf.

- 2) *Metodologia de evaluare prin descriptori la disciplina Educație pentru societate*, aprobată prin ordinul MEC nr.809/2022, https://mec.gov.md/sites/default/files/metodologie_evaluare_descriptori_eps.pdf);
- 3) Repere metodologice privind organizarea procesului educațional la disciplina școlară Educație pentru societate în anul de studii 2022-2023, https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatie_pentru_societate_repere_metodologice_2022-2023_ro_1.pdf;
- 4) Metodologia de monitorizare a implementării curriculumului la disciplina școlară Educație pentru societate;
- 5) Regulamentul de desfășurare a Forumului Copii apărători ai Drepturilor Omului (CADO);
- 6) Guvernanța democratică a școlii în Republica Moldova. Ghid metodologic. <https://rm.coe.int/ghid-metodologic-ro/1680a5b008>;
- 7) Ghid metodologic Guvernanța democratică a școlii în Republica Moldova. Culegere de bune practici. <https://rm.coe.int/compendium-dgs-ro/1680aaaafe>.

Formarea competențelor pentru cultura democratică este un proces complex și continuu ce este abordat într-un mod integrat în cadrul disciplinelor opționale:

- Educație pentru socializare juridică, clasa a VIII-a, https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_epsj-cl.viii_tipar.pdf;
- Educație pentru socializare juridică, clasa a XI-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_pentru_disciplina_optionala_educatie_pentru_socializare_juridica_cl_xi_ro.pdf;
- Educația pentru Drepturile omului, clasa a VIII-a –a IX-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/final_curriculum_optional_edo_04.02.2015.pdf;
- Holocaust: istorie și lecții de viață, clasele a IX-a – a XII-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_holocaust_istorie_si_lectii_de_viata_rom.pdf
- Educație electorală, clasa a IX- a X-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_pentru_disciplina_optionala_educatie_electorală.cl.ix.cl_x.pdf.

b. documente normative de ordin general:

- *Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial, și liceal în anul de studii 2023-2024* https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_si_plan_cadru_20232024_aprobat_si_plasat_pe_site.pdf;
- *Regulamentul privind evaluarea și notarea rezultatelor învățării, promovarea și absolvirea în învățământul primar și secundar* (ordinul MEC nr.70/2020), https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulamentul_privind_evaluarea_si_notarea_rezultatelor_invatarii_promovarea_si_absolvirea_in_invatamantul_primar_si_secundar.pdf;
- *Instrucțiunea privind completarea catalogului școlar în anul de studii 2023-2024*, https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_382_din_18.04.2023_instr_completare_catalog_scolar_plasat_pe_site_si_expediat_mod_didactica_2023-2024_18.04.2023_final.pdf.

Curriculumul operaționalizat

Pe parcursul anului de studii 2023-2024, Ministerul Educației și Cercetării în parteneriat cu oficiul Consiliul Europei în Chișinău va organiza ateliere de formare profesională online pentru cadrele didactice care predau disciplina Educație pentru societate.

Proiectarea de lungă durată/unități de învățare pentru clasele V-IX și X-XII se realizează pentru un semestru sau pentru un an de studii și este recomandată în *Ghidul profesorului*:

- clasa a V-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/coe_educatie_pentru_societate_clasa_5_ro.pdf;
- clasa a VI-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/coe_educatie_pentru_societate_clasa_6_ro.pdf;
- clasa a VII-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_clasa_vii_final.pdf;

clasa a VIII-a https://mec.gov.md/sites/default/files/ghidul_profesorului_educatie_pentru_societate_clasa_viii-a_ro;
clasa a X-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/coe_educatie_pentru_societate_clasa_10_ro.pdf;
clasa a XI-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/coe_educatie_pentru_societate_clasa_11_ro.pdf;
clasa a XII-a https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_clasa_xii_final.pdf.

Unitățile de conținut, dezvoltate în Ghidul profesorului, sunt niște contexte de învățare care permit elevilor/elevelor să manifeste CCD. Profesorul decide asupra consecutivității unităților de învățare și/sau elaborării propriului proiect didactic de lungă durată. Cadrul didactic poate utiliza orice altă unitate de conținut, sarcină de învățare, în special, situațiile autentice care au loc în clasă/școală/comunitate pentru a dezvolta CCD.

Învățarea bazată pe proiect este cel mai potrivit proces pentru formarea CCD și poate fi realizată în cadrul unei unități de învățare sau luată ca abordare extinsă pe perioada întregului an de studii.

Temele pentru acasă se referă la reflecții asupra experiențelor de interacțiune în diverse contexte de viață decât cel școlar (nu scrierea de referate, reproducere de noțiuni/texte sau elaborarea de produse într-un mod mecanic). Tema pentru acasă la disciplina Educație pentru societate **nu este obligatorie** la toate unitățile de conținut curriculare. Cadrul didactic face înscrieri în catalog, la rubrica „Sarcini de învățare”, doar atunci când tema pentru acasă este planificată.

Pentru reuniunile metodice raionale/municipale și comisiile metodice la disciplină, sunt propuse în *Anexele 1-2* întrebări/aspecte de reflecție.

Curriculumul realizat

Pentru realizarea unui proces educațional în spiritul valorilor din curriculum, responsabilii de organizarea procesului educațional la EPS din OLSDI, administrația instituției de învățământ și cadrele didactice:

- asigură un mediu sigur bazat pe respectarea demnității umane și a drepturilor omului (*Anexa nr.3*), în special incluziunea tuturor elevilor/elevelor: cu CES, cu statut de refugiat, veniți din altă țară, indiferent de confesiune, limbă vorbită, etnie etc.
- oferă condiții și resurse pentru realizarea demersului didactic atât în instituție cât și în afara acesteia, orientat pe îmbinarea învățării „prin”, „pentru” și „despre” drepturile omului, cetățenie democratică și interculturalitate;

- planifică și realizează asistența individualizată a elevilor/elevelor cu cerințe educaționale speciale prin adaptarea strategiilor didactice la stilul/stilurile de învățare ale elevului/elevei, interesele, abilitățile, necesitățile elevului/elevei și progresele în realizarea obiectivelor PEI.

Modificarea curriculei la EPS presupune adaptarea descriptorilor de competență din

Metodologia de evaluare la EPS sau elaborarea unui nou tabel de descriptori prin selectarea acestora din Cadrul de referință a competențelor pentru cultură democratică (CoE, V.II, cap.II),

[file:///C:/Users/_lenovo_/Downloads/CDC_Vol2_Ro%20covers%20\(1\)](file:///C:/Users/_lenovo_/Downloads/CDC_Vol2_Ro%20covers%20(1)), nivelul de bază/intermediar;

- susțin procesul de autorefecție și reflecție în grup asupra competențelor cadrelor didactice de a proiecta, facilita și evalua demersul didactic la EPS (vezi algoritmul de reflecție în *Reperete metodologice privind organizarea procesului educațional la disciplinele școlare Educație pentru societate/Educație civică în anul de studii 2020-2021*, https://mecc.gov.md/sites/default/files/19.educatie_pentru_societate_repere_metodologice_2020-2021_ro_final.pdf);
- respectă etica profesională în relațiile cu elevii/elevetele, colegii, părinții, parteneri, mai ales în abordarea subiectelor controversate etc. (vezi principiile eticii profesionale în *Reperete metodologice de organizare a procesului educațional la disciplina școlară Educație civică în anul de studii 2017-2018*, https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatia_civica_repere_metodologice_rom.);

- încurajează colaborarea cu Centrele de tineret și alte instituții/organizații care oferă oportunități și servicii pentru dezvoltarea CCD, respectând Politica de protecție a copilului (vezi Reperele metodologice la disciplină din anii 2021-2022, 2022-2023);
- desfășoară activități extrașcolare la nivel instituțional și raional/municipal care respectă principiile și valorile cadrului de referință al CCD fără a încuraja competițiile, compararea calităților sau a competențelor elevilor/elevelor etc.;
- organizează etapa locală și raională/municipală a Forumului copiilor apărători ai drepturilor omului, conform Regulamentului aprobat de MEC;
- propune/ofere asistență metodică, printr-un proces reflexiv, inclusiv în elaborarea, prezentarea și evaluarea produselor/proiectelor din practica educațională;
- asigură procesul de formare continuă a cadrelor didactice la EPS;
- monitorizează procesul de formare a CCD, în special implicarea elevilor/elevelor în timpul orelor în activități care contravin principiilor și valorilor curriculumului la EPS (curățenie în curtea școlii, pregătirea pentru examenele de absolvire sau a festivităților școlare/ comunitare etc.).

OLSDI/administrația instituției de învățământ:

- organizează monitorizarea aplicării pachetului curricular la disciplină la nivel de instituție/cadru didactic/clasă după ce vor urma o instruire/formare privind punerea în practică a *Metodologiei de monitorizare a implementării curriculumului la disciplina școlară Educație pentru societate* (cel puțin un cadru de conducere obligatoriu va participa la atelierele de formare, organizate de MEC);
- repartizează orele de EPS unui cadru didactic care are formare inițială/recalificare/formare continuă la Educație civică/EPS, deține CCD și participă la atelierele de formare profesională la disciplină.

Curriculumul evaluat

Evaluarea rezultatelor învățării la disciplina EPS se realizează prin descriptorii, în conformitate cu *Metodologia de evaluare prin descriptorii la Educația pentru societate* (ediția 2022).

În catalogul școlar (format hârtie cât și electronic), pe parcursul anului de studii, se înregistrează doar un descriptor specific unei competențe. La manifestarea celui de-al doilea descriptor al aceleiași competențe, acesta poate fi consemnat în catalog, în limitele spațiului disponibil. Determinarea calificativului, la sfârșitul anului de studii, presupune luarea în considerare doar a unui descriptor de competență.

Pe durata lunilor septembrie-octombrie, în clasa a V-a, la EPS se consemnează în catalogul școlar descriptorii de competență manifestați de către elevi/eleve. Descriptorii exprimă comportamente observabile și se încadrează în prevederile pct. 45 al *Regulamentului privind evaluarea și notarea rezultatelor învățării, promovarea și absolvirea în învățământul primar și secundar* (ordinul MEC nr.70/2020).

Elevul/eleva care se transferă, pe parcursul anului de studii, dintr-o instituție în alta nu susține diferențe de program. Până la finele anului de studii, cadrul didactic observă comportamentul elevului/elevei în timpul lecțiilor și în alte contexte educaționale, consemnând descriptorii manifestați în catalogul școlar.

Elevii/elevele care au studiat peste hotare, s-au transferat într-o altă instituție de învățământ cu schimbarea modelului de Plan - cadru în învățământul liceal sau din alte motive, li se stabilește o sesiune de susținere a diferenței de program **doar pentru anul curent de studii** (din ciclul gimnazial sau liceal). Aceasta presupune activități în grup în cadrul lecțiilor și în afara lor și reflecții individuale sau/și în grup mic, în scris sau oral, în timpul cărora elevul/eleva și profesorul determină descriptorii de competență observați și nu prevede sub nici o formă probe de evaluare sumativă.

Calificativul final la EPS înregistrat:

- în *Certificatul de studii gimnaziale*, este calificativul anual al elevului/elevei obținut în clasa IX-a;

- în *Diploma de Bacalaureat*, este cel mai înalt calificativ anual obținut de către elev/elevă pe parcursul claselor X-XII.

Cadrul didactic, în procesul de evaluare a CCD:

- acordă timpul și spațiul necesare etapei de reflecție după fiecare activitate de învățare, fără a aplica teste docimologice;
- formulează întrebări de reflecție conectate cu descriptorul/ii de competență pe care intenționează să-l/i observe;
- consultă opinia elevilor/elevelor referitor la utilitatea *Fișei de reflecție* care este un instrument opțional, aplicată gradual la finalul activităților de învățare și, dacă este cazul, la finalizarea unității de învățare/ an de studii. *Fișa de reflecție* rămâne la elev/ă și doar la propunerea acestuia cadrul didactic are acces la ea;
- se asigură că elevii/elevele au înțelegerea critică a descriptorilor, fără să-i memoreze;
- observă, în baza descriptorilor, comportamentul manifestat de către elevi/eleve în procesul de elaborare a produsului atât cât este posibil la momentul respectiv, fără a insista pe finalizarea acestuia;
- stimulează elevii/elevele să reflecteze cu privire la experiențele de învățare avute, să-și identifice competențele dezvoltate și să caute modalități practice prin care pot transfera ceea ce au învățat în viața de zi cu zi la școală, acasă sau în societate;
- nu implică crearea/completarea portofoliului la disciplină și alte sarcini de învățare care presupun acumulare de dovezi;
- este conștient de faptul că la EPS *produsul este procesul care are loc aici și acum*.

Grupul de autori:

Corina LUNGU, consultant principal, Direcția învățământ general,
Ministerul Educației și Cercetării, grad didactic superior

Natalia CEBOTAR, profesor de Istorie și Educație pentru societate,
Gimnaziul Sîrcova, raionul Rezina, grad didactic superior

Diana GALANTON, profesor de Educație pentru societate,
Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, mun. Bălți, grad didactic superior

Olga ELPUJAN, profesor de Educație pentru societate,
Liceul Teoretic Republican „Ion Creangă”, mun. Bălți, grad didactic superior

Galina GUMEN, șefa Centrului metodic,
Direcția Învățământ, Tineret și Sport Briceni

Întrebări de reflecție pentru reuniunea metodică raională/municipală la EPS:

- Ce competențe pentru cultura democratică au dezvoltate/formate/manifestate de către cadrele didactice?
- Ce competențe doresc să-și dezvolte și/sau să - și formeze cadrele didactice?
- Care sunt valorile cadrelor didactice și cum acestea influențează procesul educațional la EPS?
- Ce procese decizionale există în școală și cum acestea influențează procesul educațional la EPS?
- Ce contexte și metodologii utilizează cadrele didactice pentru a oferi oportunități de exprimare tuturor elevilor/elevelor?
- Cum sunt abordate la ore subiectele sensibile? Care este rolul cadrului didactic în asigurarea unui mediu educațional sigur și incluziv?

Întrebări/ subiecte de reflecție pentru Consiliile profesionale tematice:

- Care sunt modurile în care sunt organizate și comunicate procesele de luare a deciziilor?
- Ce oportunități de dezbateră și participare activă la viața instituției au elevii/elevele, părinții și personalul?
- Ce valori stau la baza relațiilor dintre cadre didactice, elevi/eleve și părinți?
- În ce măsură școala cooperează cu alte organizații din comunitate/țară?
- Ce rol joacă elevii/elevele în proiectele de cooperare?
- Ce poate întreprinde școala pentru a spori implicarea elevilor/elevelor în proiectele de cooperare?
- Cum putem stabili parteneriate de colaborare cu organizații și instituții locale pentru a oferi experiențe și oportunități relevante pentru elevi/eleve?
- Cum putem stabili parteneriate de colaborare cu organizații și instituții locale pentru a oferi experiențe și oportunități relevante pentru elevi/eleve?
- Cum putem aborda diversitatea de nevoi, interese și aptitudini ale elevilor/elevelor în cadrul orelor?

Teme de cercetare la nivel de clasă/Comisie metodică (instituțională/municipală/raională)

În atenția comunității educaționale a profesorilor de Educație pentru societate în anul de studii 2023-2024 se recomandă tema de cercetare la nivel de clasă/Comisie metodică (instituțională/municipală/raională):

- Valorificarea activităților de învățare bazate pe proiect în procesul de formare a competențelor pentru o cultură democratică;
- Strategii didactice de valorizare a demnității umane, a drepturilor omului și a diversității culturale;
- Implicarea elevilor/elevelor în activități de monitorizare a drepturilor omului/ copilului;
- Abordări didactice de formare a competențelor pentru cultura democratică;
- Formarea competențelor de participare a elevilor/elevelor la procesul decizional privind toate aspectele care afectează viața copilului în instituția de învățământ;
- Implicarea părinților și comunității în procesul de învățare la clasă;
- Formarea comportamentului civic și responsabil prin implicarea în activități de voluntariat.

Întrebări de reflecție la Comisia metodică:

- Ce valori stau la baza demersului didactic?

- Ce fel de climat pentru învățare ați creat în clasă?
- În ce mod ați integrat învățarea și evaluarea CCD?
- Cum încurajați elevii/elevele să participe activ la luarea deciziilor cu privire la propria învățare?
- Care este provocarea/dificultatea de bază în legătură cu formarea CCD ?
- Asupra căror competențe profesionale îmi îndrept atenția în următoarea perioadă?
- Cum oferim feedback concret și constructiv pentru a-i ajuta pe elevi/eleve să-și dezvolte competențele într-un mod continuu?
- Cum evaluăm în mod autentic competențele elevilor/elevelor ?

Anexa nr.3

Sugestii/recomandări pentru asigurarea unui mediu sigur bazat pe valorizarea demnității umane

Mediul de învățare sigur se asigură prin toate aspectele vieții școlare precum: curricula școlară, metodele și resursele didactice, procesele de luare a deciziilor, relațiile interpersonale, activitățile extrașcolare și legăturile cu comunitatea de către toți actorii educaționali: administrație, cadre didactice, elevi/eleve, părinți, parteneri.

În acest sens, profesorii care predau Educația pentru societate sunt încurajați să reflecteze asupra propriilor valori, atitudini și comportamente pentru a crea un mediu sigur și sensibil la riscuri pentru elevi/eleve prin:

- delimitarea clară a convingerilor și opiniilor personale de rolul profesional fără a influența sau manipula elevii/elevele;
- valorizarea necondiționată a fiecărui/rei elev/elevă;
- respectarea nevoilor tuturor elevilor/elevelor, inclusiv celor fizice, sociale, emoționale;
- formarea sentimentului de conexiune și apartenență la comunitatea școlară;
- tratarea fiecărui/ei elev/elevă ca ființă individuală;
- încurajarea cooperării, libertății în formarea propriilor idei, experimentarea și exprimarea acestora;
- încurajarea exprimării punctelor de vedere a tuturor elevilor/elevelor;
- stabilirea limitelor referitoare la diferitele aspecte care pot afecta buna activitate la clasă;
- ascultarea activă, pentru a înțelege experiențele și opiniile fiecărui/ei elev/eleve și oferirea suportului necesar;
- stoparea manifestării comportamentelor care instigă la ură sau orice formă de violență.